

SZERELMEM: PESTERZSÉBET

Apai ágon az ősök juhászok és számadók voltak Fejér megyében, nagyapám megkapaszkodott az uraságnál, magtáros lett, cselédember, de valamivel több, kisparaszti életnívón. Sok gyereke közül az egyiket, apámat taníttatni akarta, de az megszőkött a gimnáziumból s beállt hentesinasnak. Ilyen rebellis, a maga feje szerint cselekvő ember maradt később is.

A forradalmak után katonaként elvetődött a Zempléni-hegység kis falucskájába, beleszerelmesedett egy nála négy évvel idősebb, kétgyermekes hadiözvegybe s a maga családjának tiltakozása ellenére elvette feleségül. Az özvegy szülei sem örvendtek, tehetős parasztok voltak. „Himmi-hummi ember, csak egy bárdja van” — mondogatták. Apám mindenkivel megküzdött, mézársz-

ket nyitott, belebukott, feljött Pestre, napszámosnak a vasúthoz.

Akkor is lakásmizéria volt, a húszas évek elején. Keservesen, nagy lépést fizetve jutott nyomorúságos szobához, ahová várandós anyámat is felhozta maga után. Én voltam, ki útban voltam, s ott születtem meg a bábaasszony kezei között, Rákospalotán, az Imre utca 14. számú házban.

A HÉV-re emlékszem, mely házunk előtt haladt el s megzörgette ablakunkat. Fekete deszkájú sufni-ra s a kátránypapírra, mely csillogott az esőben, kövér szomszédasszonyunkra, kinek belepisiltem a fazekába. Sétákra Újpesten, a Duna varázsára, színes hajókra, a hídra és a Szűnyogszigetre, az Árpád úti víztorony csodájára.

Apámék valami kis örökséghez ju-

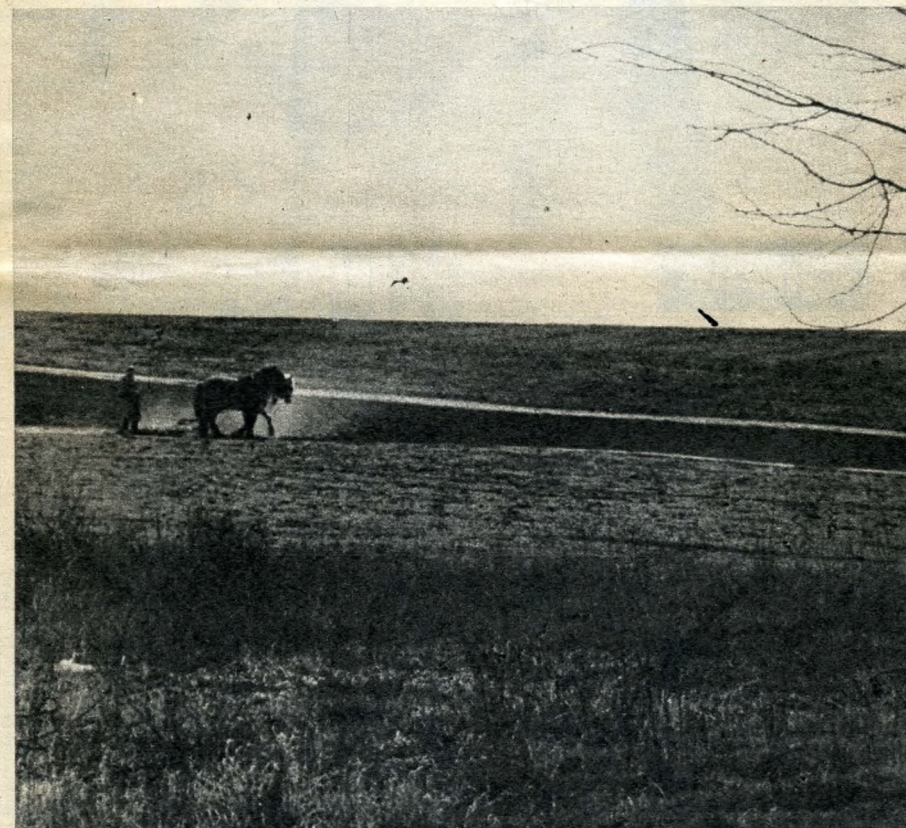
sabb cimboráim gondolták meg magukat.

Barátságos, szelíd-kedves Rákospalota. Miért akartam onnét elmene-külni? Mert nékem szűkös prolisors jutott s én kicsi elemistának is könyvmoly voltam, vágytam mindarra a kalandra, érdekességre, szépr-, mely a könyvekből csillámlott felém.

A Bocskay úti polgáriban elsőként dolgozatot írtam. Nagybajuszú öreg magyartanárom könnyekkel a szemében felolvasta az osztálynak: hozzon nekem a Jézuska új nadrágot, mert a bátyámról rám maradtat már foltozhatatlanná nyűttem.

Utánam még három öcsém született, két féltestvéremmel hat gyereket neveltek a szülők. Apámat „kizeccölték”, csak két napot dolgozhatott a válság alatt, meg kényszerszabadságra küldték, pénz nélkül. Télen, kemény fagyban is biciklijén ment keresztül egész Pesten, Palotáról a Soroksári útra, s munka után haza. Sok volt a húszkilométeres ke-rekezés esőben-hóban: átköltöztünk Soroksár-Újtelepre.

Návay utca 55., Szabadság utca 55., s most Hrivnák Pál utca 55. Benne házunkkal ugyanaz az utca, csak neve változott az elfutó évtizedek során. Ez volt csak a város vége, Soroksár és Pesterzsébet között terülő senkiföldje. Innen lehetett igazán belátni a nyomor feneketlen bugyraiba. A Pestről kitiltottak bádog- és ládadeszka-kalyibáira, éhségtől lézengő guberálókra, kik a szemétdányából kikapart kokszal

FOTÓ: FARKAS TAMÁS

házaltak. A mi szegénységünk ehhez mérten tisztas jölétnek tűnt.

Zabolátlan, vad vidék volt ez akkor, 1935-ben. Borcsempészek, vágóhídi napszámosok, munkanélküliek, kocsisok, iszákos lumpenelemek keveredtek az itt olcsó pénzen falatnyi kertet, kicsi házacskát szerző szakmunkásokkal. Éhes kölykök vad csapatai kószáltak az utcákon.

Hivatalos ügyekben Soroksárra jártunk, át a szántóföldeken a sváb bíróhoz, de iskoláinkat Erzsébeten végeztük, soroksári illetőséggel is pest-erzsébetinek vallottuk magunkat. Gyerekfejjel kezdett iskoláimat a Kálmán utcai polgáriban fejeztem be. Szigorú és színvonalas iskola volt, nekem máig elfelejthetetlen, kitűnő tanárokkal. Szikora Ernő volt osztályfőnököm, agyoncigaretázott, magas, csontsovány ember, rideg, de jóakarató a sok rakoncátlan gyerekekhez, kiknek tornaterem híján az udvaron vezényelte a tornagyakorlatokat. Órsy Attila hozta földrajzórán élményközelbe a Pacific-vasutat, az Amazonas őserdőt, a Csád tó vidékét, a szépséges Martzyné, kibe mindnyájan szerelmesek voltunk,

nyitotta meg előttünk nyelvünk és irodalmunk tárházait s Féjja Géza tanár úr magyarázta a mezőgazdaságot és az állatvilágot. Végtelenül toleráns, elnéző volt hozzánk, legjobban tán ő értette életünket, korán sorvasztó gondjainkat. Annak a vén épületnek kikopott lépcsőfokai, agyonfaragott, firkált padjai, két öreg pedellusa, hűgyszagú folyosói egy életre elláttak a felismeréssel: a tudás s a tisztesség sohasem a cifraságtól, sohasem a jóléttől és gazdagságtól határozódik meg.

Aztán mentem inasnak, három évig Pesten, dohos, sötét pinceműhelyben vakláttam a cégtáblák felett. Ez a három év kikalapált, hajthatatlanná, éberré és szívóssá edzett. Szüntelen a megnyomorításomra törtek, hogy szolgáljatok faragjanak belőlem s nekem mindennap meg kellett vívnom harcomat.

Amikor a pesterzsébeti gróf Zelensky gépgyárba kerültem üzemi címestőnek, segédlevéllel a kezemben még nem voltam tizenhét éves, de szaktársaim férfiként fogadtak. Szervezett munkások, illegális kommunisták közé kerültem. Türelemmel s bizalommal, vitatkozva és magyarázva formálták világképemet. Hamarosan magam is feljártam az Ady Endre utcai munkásotthonba, hátul az udvaron, szűkös szobában volt a MÉMOSZ befizetőhelyisége, következő évben már vezetőségi taggá választottak, könyvtárosa lettem a szakcsoporthoz.

Nemecz Ferenc, Prieszol József, Petróczy János, Subicz Balázs, Balog Károly, Répászky József. Elfelejthetetlen barátaim, kommunisták a háborús évek munkásmozgalmában. Közülük már csak Subicz Balázs él, időtlen vénségébe kövesedve, nehezen mozdulón, látását-hallását lassan veszítve, de a politikára, a társadalom gondjaira most is fölélnkülve morzsolgatja napjait.

Ők biztattak, bátorítottak az irodalomra is, tőlük tanultam az igazság tiszteletét, az eszme megvallásának és hirdetésének belső parancsát. Azt, hogy az igazságért mindig ki kell állni s vannak pillanatok, amikor érte mindent kockára kell dobni.

...Szülőföld, szülői ház. A táj, amely dajkálja, a ház, amely megszülői, felneveli és szárnyára bocsátja az ifjút. Nekem ilyen sohasem volt. Távoli tájak dobták egymáshoz szüleimet, Pest környék lett világ-rajzottem s növekedésem tanúja. Anyám szavaiból azt a nyelvet tanultam, mely a Hernád-völgy s a Zempléni-hegység lakóinak beszédjében formázódik s belesűrűsödött — idestova négyszáz év messzeségében — a vizsolyi bibliába. Gyerek-

koromban ott töltöttem a szünidőket s nagyapám padlásán még leltem Károli-bibliát, sokáig volt féltett kincsem, a háború vihara eltépte tőlem.

Értelmem nyílása, fiatalságom eszmélése, elveim kristályosodása — ez mind Pesterzsébeten történt. Ebben a városban ellentétek feszültek, itt a levegőt gyárak füstje kormozta, utcáin nyugtalan tömegek rohamoztak a városháza ellen, fölborították a HÉV-szerelvényt, öltre mentek a rendőrökkel.

„Elvtárs és spicli jár a csöndben erre...” mormoltam sokszor rosszul világított utcáin, foghíjas palánkok árnyékában József Attila sorait.

Ha mégis, néha a szülőföldre gondolok, Pesterzsébet színeit látom. A százezres proletárvárost, melynek most építik modern városközpontját, s melynek történetét, lakóinak életét, sok eseményét, szellemi térképét beleírtam a Külvárosi barangolás című könyvembe.

Kolnár Géza